

Norske mann i hus og hytte -

Taler

Johan Falkberget

Dato

17 mai 1945

Sted

Røros kirke

- 1 Da det første fredsbudskap kom lød det som noe uvirkelig - enda det var oppfyllelsen av vår lengsel og tro. Ja så langt nede i mørke satt vi at lysstrålene virkelig trengte tid til å nå inn til vår bevissthet og gjøre det klart for oss at fem års fangenskap var til ende. Vi krevde et jærtegn. Og det fikk vi da flaggene gikk
- 5 til topps. Jeg ble lenge stående på snøfonna trollbundet og stum og stirre på de to flagg vi hadde heist - de foldet seg så fagert ut i solvinden mot bjørkeskogen og fjellet. Det var jærtegnet! Vitnesbyrdet om underet! Flagget! Det trefargede norske flagg! Norges frihetssymbol!
- 10 Vi vet at det knytter seg et sagn til det danske flagg - Danebrog - som falt ned fra himlen. De stridende som sto under det hørte en røst fra oven: "Ved dette tegn skal du seire!" Et nytt jærtegn på det store under fikk vi da biskop Berggrav ga signalet til at kirkeklokkene skulle ringe fra hav til fjell. Det var en lovsang tit ham som styrer folkenes lagnad - den "rettferdige fader" som nedstyrter den
- 15 overmodige og oppreiser den falne. Han som gir såvel den enkelte som et helt folk den lønn de fortjener. Han for hvem tusen år er en dag. Og en dag tusen år!"

- Det var et av de skjendigste dramaer i verdenshistorien da det stortyske riket
- 20 med sine hærer og krigsmaskiner overfalt Norge. Et land under polarsirkelen der folket gjennom arbeid og slit hadde nådd fram til å bli et av de fremste kulturland i verden! Rettferdigheten er stundom sen i vendingen. Den handler ut fra en lov vi ikke kjenner. I de verste trengsler - i de hardeste prøvelser begynte vi som det landflyktige Israel å tvile på den. Det er menneskelig. Vi skjønner no
- 25 at "den sene rettferd," for vår skyld ble nødt til å flytte merkestengene langt fram. Prøvelsene gjaldt ikke bare å styrke vår tro og karakter for en festdag eller to. Vi måtte få en sinnets rustning som holder i selve livets lange strid.

I den "saganatt" vi kom inn i hadde vi to sikre ankergrunner. Den første var selve

klippen i var kristne bekjennelse at den som blir tro og aldri viker bort fra sannhetens veg skal seire i "Guds time".

"Gud er Gud om alle land lå øde,

35

Gud er Gud om alle mann var døde."

Den annen ankergrunn var Norges grunnlov. I nød og trengsel ble den skapt. Da som no var det spørsmål om Harald og Olavs rike skulle bestå eller gå

40

tilgrunne. Den holdt i 1814 og 1905. Og den holdt også no.

Norges grunnlov har båret landet igjennom den siste og største fare "så vi vant vår rett". I sannhet - Norges grunnlov har avlagt jernbyrd. Et lite folks lov! Den rokkedes ikke da Hitler-Tysklands lovgivning ramlet i grus. Hva er så

45

hemmeligheten ved Norges grunnlov? Jo at den er reist på den enkle moralske regel at rett og sannhet er den bærende bjelke i folkets liv. En broderskapets lov! Hellig og ukrenkelig for tanken! Den er sannhetens og rettferdighetens manifest innenfor rikets grenser. Det manifest ble krenket av en fremmed makt som i sitt stormannsvanvidd mente seg sterk nok til å slå det ned med sverd. Den samme

50

makt må i dag smertelig erkjenne den evige sannhet i Kristi ord da han gikk til Golgata for å korsfestes: "Den som griper til sverd skal omkomme ved sverd!" Det ble sagt for 2 000 år siden uten at en tøddel er blitt svekket. Fredsfyrsten holder den fane i sin hånd alle fredens venner har stått under og må stå under til det siste sverd er brakt ut av verden. Vår største smerte i trengselens time var at

55

en del karrierebanditter for egen vinnings skyld svek grunnloven og stilte seg inn i fiendens og overfallsmennenes rekke - der de mer i handling enn ord erklærte Norges forfatning åpen kamp. Vi måtte kjempe med to fiender - okkupanten på den ene siden, grunnlovssvikerne og angiverne på den andre siden - dertil kom den nederdrektige hop som gikk av sted og solgte sin førstefødselsrett for en rett

60

linser. Mange linjer - mer og mindre håpløse - ble i overrumplingen og i forvirringen over den store og ufattelige urett som hadde overgått oss stukket ut for å hindre i siste øieblikk Quisling og nazistene å tilrane seg makten; men en hver utveg viste seg fånyttet - den forferdelige fare nazismen innebar kunne ikke avverges. Vi måtte inn i det fryktelige nazihelvete - to striden opp - hard og

65

uforsonlig. Det gas intet kompromiss. Fra den stund var alle hederlige norske menn og kvinner på post ansikt til ansikt med redslene. Kamp til siste åndedrett!

70 Og så begynte den store og uhørte lidelsens saga: konsentrasjonsleirene -
overgrep i alle tenkelige former - henrettelser av landets borgere uten norsk lov
og dom. En skjensel som stadig ble understøttet av folk som i sin enestående
frekkhet og bevisste djevleskap kalte seg nordmenn. De menn som falt i den
75 heroiske kamp for fedrelandet er i dag ulastelige for nasjonen. Jeg må i dette
høve få nevne ett navn: Gunnar Bull-Åkrann! Han var en adelsmann med rene
hender. I hans sjel fantes ikke svik. Ingen bautasten i Bergstadens gater må bli
høgere enn hans. Vi - og våre etterkommere - bør beflitte oss til det ytterste på å
tilegne oss hans opphøiede ånd og vesen. Bull-Åkranns mot og kraft og stolte
skikkelse vil stå som et ideal for fjellfolkets medvitende. Hedret være hans
80 krenkede navn til de seneste tider! Han og de andre vil danne en lysende
stjernekrans rundt Norge. De er både ærens og lysets riddervakt. Og som Olav
den hellige har de "malet korset med sitt blod" på fedrelandet.

I dag lyder fedrelandssangen "Ja, vi elsker dette landet" sterkere og varmere enn
85 noen gang før. Vi måtte også oppleve den tort å høre den misbrukt og dratt ned
i sølen av våre motstandere. Ja den lød ikke stort bedre enn tyskernes "Wir
fahren gegen England" 14 dager før sammenbruddet. Vi kan imidlertid trøste
oss med at vår herlige nasjonalsang i dag vil stå opp igjen ren og strålende i det
norske folks hjerte og sinn.

90 Vi må på denne seirens dag ta oss i vare for å sole oss selv i det lille vi har fått
gjort. Vi bør gå til gjenreisningsarbeidet med en tjeners sinnelag. Den største
nasjonalsynd vi no kan gjøre oss skyldig i er å høste fordeler på andres velferd.
Fedrelandet er fra i dag ikke en velspekket pengebok og en mjuk seng og et
95 veldekket bord og tyske kinoframsyninger. Det er forbi med å gå søndagskledd
på nazistiske fagforeningsunderholdninger.

La oss skrive over døren det gylne sannhetsord:

100 "Det jeg vil at andre skal gjøre mot meg det vil jeg og gjøre mot dem!"

Fedrelandet må "velsignes i hytten". Det var ikke bare under fangenskapet det
gjaldt å være tro mot Norge - framtiden stiller enda større krav til vårt
fedrelandssinn og vår troskap. Enhver norsk mann og kvinne har fra i dag av den
105 mulighet å oppnå fedrelandets ros - den største ros vi kan få.

Det spørres ikke om den dåd som ruver og kaster glans. Nei det er din gjerning i

110 kjærlighet til folk og land ut fra den evne du har - stor eller liten - du er stillet til ansvar for. I dag teller igjen "enkens skjerv". Hun betyr like meget som legatstifteren. Ja hun har rang og sete ved siden av ham.

115 Det er så mange å minnes i dag. Jeg skulle ønske å gjøre en pilegrimsferd rundt landet - gå på min fot og takke alle som sto fast og urokkelig i prøvelsens stund. Alle som gikk inn i fengslene og led tortur og mishandling på kropp og sjel - alle som ga bort sin siste skilling for å lindre nød og savn hos de hardest rammede - alle som utrettelig i skrift og tale trøstet og lindret de sørgende og ba dem holde ut i trengselen - alle fortjener en hjertens takk og fedrelandets ros.

120 Bare de som gikk bort til muren for å dø - de som mistet livet i fengselcellene - kan vi ikke nå. Men kommer vi til gravene deres plikter vi å folde hendene - helst bøie våre knær. Våre sjøfolk som seilte i kuleregnet og med undervannsbåtene i kjølvatnet må vi minnes og takke. De landflyktige - vårt tapre kongehus og vår regjering - alle nordmenn som kjempet i det fremmede for Norge - våre soldater, 125 flyvere og andre har gjort seg fortjent til "St. Olavskorsets ros".

I seirens stund må vi heller ikke glemme våre granneland Danmark og Sverige. Danmark kjempet vår kamp - vi så hele tiden stridsblussene lyse over Kattegat. Da budskapet om Danmarks frigjørelse nådde oss kunne var egen nød og fare 130 for et øieblikk ikke legge skugger over den glede. Sverige har vært en stor og sann broder i nød. Lagnaden unte gamle Svea å gå klar av krigen. Det var ikke en nordmann som ønsket at broderlandet skulle komme inn i kanonelden og bomberegnet. Landet bortenfor Kjølen lå som en fredet øy i et verdenshav av blod. Sverige tok imot våre flyktninger og ga dem godt husrom. De ble hilst som 135 brødre. Vi kan enno ikke danne oss noen mening om den hjelp Sverige har ytet Norge. Vi vet bare at den er enorm.

I går feiret Sverige og Danmark også 17. mai. Det norske flagg vaiet i de to granneland. I juli 1940 talte jeg ved Alsensjøen i Jämtland for omlag tusen 140 mennesker om Norge. Jämtland lå i tindrende sol. Norske og svenske flagg side om, side. Før jeg kom ned av talerstolen stemte forsamlingen i "Ja, vi elsker dette landet -". Og de sang så jeg syntes at det måtte bli hørt i Norge. Jeg sa en hel del slo hendene for ansiktet og gråt. Halvparten av forsamlingen var soldater i uniform. Og det ble ropt et "leve Norge!" så sterkt at luften formelig dirret. Noe 145 av det samme opplevde Helge Krog og jeg da vi 23. mai 1940 talte i Stadsteatret i Göteborg for to tusen mennesker.

Kyrkoherde Georg Granberg i Funäsdalen åpnet sine kirker for meg så jeg fikk
150 tale Norges sak i dem. I går sto han i sin prestedrakt på prekestolen i Funäsdalen
hovedkirke og holdt 17. maitale.

Og Danmark! Jeg må enda si ett ord om Danmark. Det har vært en trofast
våpenfelle. Hjelpen fra det danske folk er også langt større enn vi i dag kan
155 overskue. Det lyktes meg i vinter å få sendt denne enkle hilsen til givene
dernede:

"I lenker hjerte til hjerte
160 rundt folkenes håp og smerte
- i dødens dager og netter.

Nordens broderkrans I fletter
165 av kjærlighets roser og jord
i kjertelys fra Herrens ord."

170 Nordens enhet er reddet. Lykkelig er den frelst gjennom brått og brann.

" - Vi står tre brødre sammen og skal sådan sta!"

175 I vinter sto Finnmarken i flammer. Brannskjøret lyste ikke bare over hele
Norden, men også over de store verdenshav til England og Amerika og utover
Russlands stepper. Flyktningtoget nordfra vil bli et av de grusomste blad i vår
saga. Men vi lover hverandre at vi skal ikke unne oss rast eller ro før denne
180 landsdel er gjenreist. Igjen skal det skinne i vinternatten fra rutene i de tusen
vinduer der nord.

Frihet er et deilig ord. Vi kan igjen gå dit vi vil uten å vise tyske vaktposter vårt
pass. Vi kan tale fritt uten å være redd sidemannen, angiveren og forræderen. Vi
185 kan skrive til våre venner og meningsfeller uten å leve i angst for at det skal falle i

fiendens hender. Vi slipper å stjele oss ut i skog og mark for å høre nyhetene fra London. Vi får no si godnatt til våre kjære uten å forutsette at vi innen dagen kommer sitter i en statspolitibil på veg til fengslet.

190

Er frihet et herlig ord så er fedrelandet et hellig ord. I det ligger både vårt åndelige og materielle liv. I Norge sto vår vogge. Våre første skritt trådte vi på fedrelandets jord.

195 Vi skjønte det ikke alltid - ordet fedrelandet - men i trengselens tid falt det skjell fra våre øine.

Da Ole Vig lå i "Hjerterum" og skulle dø - der Henrik Wergeland døde 12 år før - sa han: "Fedrelandet er alt - kun i og med det har vårt liv noen betydning." Han frøs og sultet og slet seg ihjel i Norges gjenreisning. Norges store og tapre "opplysningsvenn!"

200

Dagen er kommet da

205 "Norge kan samle

alle krenkede navn

i sin moderfavn

210

under glorien av sin oppstandelse."

Vi så denne dag som et brennende lys i mørket langt ute i synsranden.

215 "Norske mann i hus og hytte

takk din store Gud,

landet ville han beskytte

220

skjønt det mørkt så ut.

Alt hva fedrene har kjempet,

mødrene har grett,

har den Herre stille lempet

230 så vi vant vår rett!"

Kilde

J.F: I lyset fra min bergmannslampe, Oslo, 1948

235

Emner

17. mai-tale, Frihet, Krig, Norsk historie

URI

<https://www.virksommeord.no/tale/norske-mann-i-hus-og-hytte>

240

245

250

255

260